

JANE AUSTENOVÁ

PÝCHA A PŘEDSUDEK

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

„Vyhověť! Stydím se jen, že žádá tak málo.“

„A vzít se musí! A přitom je to takový člověk!“

„Ano, ano, vzít se musí. Nedá se nic jiného dělat. Jen bych moc rád věděl dvě věci: za prvé, kolik peněz na to strýček obětoval, aby to dokázal, a za druhé, jak mu to kdy dokážu splatit.“

„Jaké peníze? Že by strýček – ?“ zvolala Jane. „Co tím chcete říct, tatíčku?“

„Chci tím říct, že žádný chlap se zdravým rozumem by si nevzal Lydii za takový pakatel, jako je stovka ročně během mého života a padesát, až tu nebudu.“

„Máte určitě pravdu,“ řekla Elizabeth. „Že mě to dřív nenapadlo. Dluhy zaplacený a ještě něco zůstává! Ano, to je jistě strýčkova zásluha. Ach, ten laskavý, dobrotivý strýček! Bojím se, že jsme mu způsobili značné nesnáze. To nespravila malá částka.“

„Jistěže ne,“ pravil otec; „Wickham by byl blázen, aby šel pod deset tisíc. Nerad bych si to o něm myslel hned z kraje našeho příbuzenství.“

„Deset tisíc liber! Chraň pámbu! Vždyť bychom mu nemohli splatit ani polovinu!“

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Pan Bennet hovoří s dcerami o tom, že je nutné provdat Lydii za pana Wickhama. Lydie s ním utekla, a tak je sňatek jedinou možností, jak ujít ostudě.

Příběh začíná tím, že paní Bennetová, matka pěti dcer, které chce za každou cenu co nejlépe provdat, se dozví, že se do sousedství přistěhoval mladý, bohatý a svobodný muž pan Bingley. Seznámí se s ním na plese a její nejstarší dcera Jane se do něj zamiluje. Spolu s ním je na plese i jeho přítel pan Darcy, který je bohatší než Bingley, ale působí namyšleně a navíc urazil druhou nejstarší dceru Elizabeth. Později se ale proti své vůli do Elizabeth zamiluje, ale kvůli jejímu postavení a popichování Bingleyho sestry, která si ho touží vzít, se to snaží utajit.

Elizabeth se díky svým mladším sestrám seznámí s důstojníkem z pluku Wickhamem, který jí řekne, že Darcyho velmi dobře zná a že Darcy se k němu zachoval nespravedlivě a připravil ho o peníze. Elizabethin odpor vůči Darcymu se kvůli tomu ještě navyšuje.

Jane tráví hodně času s panem Bingleyem, jejich štěstí ale najednou končí. Zničením Bingley i s Darcym odjedou do Londýna. Elizabeth jede navštívit svou přítelkyni. Ocitne se tak blízko panství, kde je právě náhodou na návštěvě Darcy. Setkávají se. Elizabeth ho naprosto okouzlí a Darcy ji požádá o ruku. Ta ho však odmítne pro jeho povýšenost. Darcy to nevzdává a napíše jí dopis, kde vysvětluje, proč donutil Bingleyho k odjezdu, a napíše jí i pravdu o Wickhamovi, jenž mu málem unesl sestru. Elizabeth si po přečtení všechno uvědomí a mění svůj názor, už pochopila jeho chování.

Elizabeth se stydí, že Darcyho nyní urazila bezdůvodně ona. Odjíždí na cestu po Anglii s příbuznými, při níž zavítá i na panství Pemberley, které vlastní Darcy. Je jí velmi trapně, když se setkávají. On je ale naprosto přirozený a okouzující. Najednou ale přichází zpráva o tom, že nejmladší Lydie utekla s Wickhamem. Darcy tajně pomůže tuto situaci řešit. Elizabeth se to náhodou dozví a uvědomí si, jaké city k němu chová.

Když se zdá být vše v pořádku, za Elizabeth přijíždí Darcyho teta a zakazuje jí si Darcyho vzít. Ta se však nedá a pyšné tetičce vzdoruje. Darcy se to všechno dozví a požádá ji znovu o ruku.

Elizabeth s radostí souhlasí. A jak už to u romantických románů bývá, nakonec se i Jane provdá za pana Bingleyho. Vše dobře končí.

- **téma a motiv**

téma: svatba Lydie a její věno

motivy: peníze, strýček, dluh

- **časoprostor**

prostor: Anglie, Netherfieldské panství nedaleko Longbournu

čas: přelom 18. a 19. stol.

- **kompoziční výstavba**

Kniha je rozdělena na kapitoly, příběh je vyprávěn chronologicky.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, rodinný román

- **vypravěč**

er-forma, vševědoucí vypravěč

- **postava**

Elizabeth – hlavní postava, chytrá, tvrdohlavá, prozíravá

p. Bennet – moudrý člověk, na všechno se dívá s nadhledem

Jane – nejstarší ze sester Bennetových, krásné veselé děvče s dobrosrdečnou povahou

Lydia – nerozvážná, chová se dětinsky

p. Bennetová – matka, která touží dobře provdat své dcery, vidí v tom smysl života

p. Darcy – zdá se nepřístupný, vystupuje spíše odtažitě, velmi bohatý, nezištně pomáhá, miluje Elisabeth

- **vyprávěcí způsoby**

v úryvku převažuje přímá řeč postav (Elisabeth, Jane a pana Benneta)

- **typy promluv**

dialog (polylog) 3 postav, minimálně je zastoupeno pásmo vypravěče

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

přímá řeč „Vyhovět! Stydím se jen, že žádá tak málo.“

nedořečenost „Jaké peníze? Že by strýček – ?“

zdrobnělina *tatíčku, strýček*

apostrofa *Chraň pámbu!*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

přirovnání *takový pakatel, jako je stovka ročně během mého života*

metafora *zdravý rozum*

eufemismus *až tu nebudu*

metonymie *jít pod deset tisíc*

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

90. léta 18. stol. – počátek 19. stol.

Jane Austenová (1775–1817)

- narodila se roku 1775 ve Steventonu, hrabství Hampshire (Anglie)
- otec byl reverend, měla 6 bratrů a 1 sestru – tu měla nejraději
- představitelka tzv. rodinného románu (domestic novel)
- nikdy se neprovdala, po smrti otce žila s matkou a sestrou v Southamptonu, později v Chawtonu
- jednou byla zasnoubena, toto zasnoubení sama zrušila
- pro úzký okruh rodiny psala Jane Austenová již od patnácti let krátké prózy, básně i dramatické scény
- studovala krátce na soukromých středních školách v Oxfordu a Readingu, měla kvalitnější vzdělání než většina tehdejších dívek
- další vzdělání a vztah k literatuře získala především četbou anglických a cizích autorů
- ve svých dílech zachycovala život venkovských vyšších vrstev
- hlavními postavami jejích děl bývají inteligentní, morálně silné hrdinky, které ostře kontrastují s pošetilostí svého okolí
- výrazné ženské hrdinky, výrazné dialogy, duchaplnost
- většinu ze svých děl několikrát přepracovávala
- všechna její díla vycházela anonymně, autorství přiznal až po její smrti její bratr
- zemřela pravděpodobně na Addisonovu chorobu

Rozum a cit (vydáno r. 1811) - první autorčin román je příběhem citového a morálního zrání dvou sester. Původní zpracování románu dopisovou formou nebylo nakladatelem přijato, proto ho Austenová přepracovala na vyprávění s dialogy ve třetí osobě.

Emma (vydáno r. 1815) - román z klidného venkovského městečka v Anglii na přelomu 18. a 19. století představuje jako hrdinku mladou zhyčkanou dívku, která se snaží řídit osudy svých bližních. Její životní nezkoušenost ji předurčuje k mnoha omylům, jejichž důsledky v ní vypěstují rozvahu a schopnost ocenit pravé životní hodnoty, nezávislé na majetku ani na společenském postavení.

Northangerské panství (vydáno r. 1818)

- **literární / obecně kulturní kontext**

Romantismus

- od slova román = dobrodružný jako v románě
- vznikl v Anglii na počátku 19. stol., rozšířil se do celé Evropy, někde přetrval celou polovinu 19. stol.
- navazuje na tendence preromantismu, je reakcí na klasicismus
- nový způsob pohledu na svět – silně subjektivní a individualistický
- požaduje se tvůrčí svoboda, nezávislost, touha po harmonii s přírodou
- inspirace – gotika pro svou tajuplnost

dominuje próza – povídky, novely, romány

lyrika – intimní, reflexivní

specifický žánr – byronská básnická povídka (poéma) = veršovaný lyrickoepický útvar, děj je prostoupen lyrickými prvky a popisy

romantický hrdina: většinou myšlenkově totožný s autorem (= autobiografičnost)

- nikdo ho nechápe, je osamělý, je to silná individualita, touží po lásce, ale miluje nešťastně
- jeho život většinou končí tragicky, jeho původ je vždy opředen záhadou

romantické prostředí: děj se odehrává ve výjimečném prostředí – tajemné, hrůzné (hrady, hřbitovy, sklepení, temné lesy, jezera)

Anglie

George Gordon Byron (1788–1824)

- jeden z největších evropských básníků vůbec
- pro jeho dílo je charakteristický osamocený boj za svobodu proti tyranům (tzv. byronismus)
- *Childe Haroldova pouť* – moderní epos, má autobiografické rysy
- básnické povídky: *Džaur, Korzár, Lara* – hlavním hrdinou je revoltující člověk Percy Bysshe Shelley (1792-1822)
- přítel Byrona, básník, zemřel utonutím, plavil se na lodi Ariel
- zajímavost: jeho manželka, Mary Shelleyová, je autorkou Frankensteinova *Odpoutaný Prométheus* – dramatická báseň, utopie
- Walter Scott (1771–1832)
- považován za zakladatele historické povídky a historického románu
- Waverly* – román o povstání v Irsku, romány *Rob Roy, Ivanhoe, Kenilworth, Pirát*

Francie

Victor Hugo (1802–1885)

- nejslavnější osobnost francouzského romantismu
- 20 let byl ve vyhnanství na malém ostrově u Normandie
- napsal zde básnickou epiku *Legenda věků* (trojdílný básnický cyklus, zobrazuje vývoj lidstva, filozofický podtext)
- *Chrám matky boží v Paříži, Bídníci (Ubožáci)*- romány
- Stendhal (1783–1842)
- nejoblíbenější jsou 3 romány, slávu získaly až po Stendhalově smrti
- *Červený a černý* – symbolický název, více vysvětlení, *Kartouza parmská, Lucien Leuwen*

Rusko

Alexandr Sergejevič Puškin (1799–1837)

- básník, prozaik, autor divadelních her
- pocházel ze staré šlechtické rodiny
- vychován ruskou chůvou (díky ní získal vztah k ruskému prostředí)
- psal byronské povídky – v Rusku nazývány poémy
- *Kavkazský zajatec, Měděný jezdec, Cikáni, Evžen Oněgin*

Michail Jurjevič Lermontov (1814–1841)

- básník, prozaik, dramatik
- zemřel předčasně v souboji se spolužákem z kadetky
- Démon* – poema vydaná posmrtně, vychází z biblických a apokryfních legend o vzpouře a zavržení andělů + čerpá z gruzínského folkloru
- Hrdina naší doby* – filozofující román zobrazující život intelektuála ve 30. letech 19. stol.

Německo

Novalis (1772–1801)

- poznamenan smrtí své 13leté snoubenky Sophie a mladšího bratra, často motivy smrti
- Hymny noci* – sbírka básní

bratři Grimmové – Jacob (1785–1863) a Wilhelm (1786–1859)

- pohádkami se zabývali na odborné úrovni = vědecká folkloristika
- Pohádky pro děti a celou rodinu* – sbírka 200 pohádek

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Pýcha a předsudek – Pan Darcy působí na první pohled *pyšně*, ale pokud ho člověk více pozná, tak si uvědomí, že tomu tak není. Vůči Elizabeth má *předsudky* především kvůli neurozenosti a nevybíravému chování její rodiny.

- **posouzení aktuálnosti díla:**

V dnešní době neaktuální (=> rovnoprávnost mužů a žen).

- **pravděpodobný adresát:**

Spíše pro ženy (ve věku, ve kterém myslí na vdávání).

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Nejčtenější kniha od Jane Austenové, první věta románu je jedním z nejslavnějších úvodů knihy v anglické literatuře vůbec: „*Světlem panuje skálopevné přesvědčení, že svobodný muž, který má slušné jmění, se neobejde bez ženušky.*“

- **tematicky podobné dílo:**

V určitém pohledu byl román Pýcha a předsudek inspirací pro román Deník Bridget Jonesové od Helen Fieldingové. Obě díla se zabývají podobnou tematikou.

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Téměř totožné, film z roku 2005, režie: Joe Wright, podle knihy Jane Austenové – Pýcha a předsudek. Dle průzkumu ČSFD – 82% (42. nejoblíbenější film).